

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Sakrální prostor a jeho symbolika:

**Komparace chrámů svaté Barbory v Kutné Hoře a Santa Maria
del Fiore ve Florencii**

Kristýna Gleissnerová

Plzeň 2016

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra filozofie

Studijní program Humanitní studia

Studijní obor Humanistika

Bakalářská práce

Sakrální prostor a jeho symbolika:

**Komparace chrámů svaté Barbory v Kutné Hoře a Santa Maria
del Fiore ve Florencii**

Kristýna Gleissnerová

Vedoucí práce:

Mgr. Petra Hečková Ph.D.

Katedra filozofie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2007

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2016 .....

Tímto bych ráda poděkovala paní Mgr. Petře Hečkové Ph.D. za odborné vedení mé bakalářské práce.

Obsah

Úvod	6
1. Chrám svaté Barbory v Kutné Hoře	7
1.1 Výstavba chrámu svaté Barbory	8
1.1.1 Parléřská huť	8
1.1.2 Stavitel Matěj Rejsek z Prostějova	10
1.1.3 Dostavba Benediktem Riedem	10
1.1.4 Osud chrámu po jeho dostavbě.....	11
1.2 Exteriér chrámu svaté Barbory	13
1.3 Interiér chrámu svaté Barbory	14
2. Chrám Santa Maria del Fiore ve Florencii	17
2.1 Výstavba chrámu Santa Maria del Fiore.....	19
2.1.1 Gotický sloh v severní Itálii	20
2.1.2 Renesanční architektura v severní Itálii.....	21
2.1.3 Výstavba chrámu Santa Maria del Fiore	22
2.2 Exteriér chrámu Santa Maria del Fiore	24
2.3 Interiér chrámu Santa Maria del Fiore.....	25
2.4. Baptisterium San Giovanni	26
3. Komparace chrámu svaté Barbory s chrámem Santa Maria del Fiore	28
Závěr.....	31
Seznam použité literatury a internetových zdrojů	31
Shrnutí	33
Příloha	34

Úvod

Předmětem mé bakalářské práce je komparace dvou architektur reprezentujících umělecké styly pozdní gotiky a rané renesance. Konkrétně porovnáám chrám sv. Barbory v Kutné Hoře jako reprezentanta typické záalpské gotiky s chrámem Santa Maria del Fiore ve Florencii, který je typickým příkladem mísení slohů a stylů v severní Itálii. Oba chrámy jsou vybrány tak, aby vhodně reprezentovaly odlišné pojetí architektury na přelomu dvou stylů. Aby jejich srovnání bylo možné, byly chrámy vybrány tak, aby vznikaly přibližně ve stejném časovém období v odlišných kulturně-historických, zeměpisných, politických a uměleckých podmínkách.

Srovnání obou staveb bude založeno na formálně-stylové analýze jejich výtvarné a architektonické stránky a s pomocí kulturně-historické interpretace budou demonstrovány jednak odlišnosti pojetí posvátného prostoru, jednak rysy, které jsou oběma stavbám společné. Pozornost bude věnována také oběma hlavním architektům, tvůrcům pozdně gotické/ raně renesanční stavby. Především Benediktu Riedovi a Filippo Brunelleschimu.

Toto téma jsem si vybrala, abych určila, jestli a případně jak velký vliv má na vznik a výstavbu sakrálního prostoru historicko- umělecký kontext. Případně co všechno může stavbu křesťanského chrámu ovlivnit. Cílem je podat jasné argumenty, co mají obě stavby společné a v čem se odlišují.

Při zpracování tématu použiji metodu formální analýzy architektonického díla, uměleckohistorický popis, rešerše a studium historické a uměleckohistorické literatury. Výsledky získané komparací získaných informací s výsledky samostatného studia výtvarné stránky obou objektů budu prezentovat na následujících stránkách a výsledek své práce shrnu v samotném jejím závěru.

1. Chrám svaté Barbory v Kutné Hoře

Vznik města Kutná Hora je spojován s rozvojem peněžního hospodářství ve 13. století. Možnost stříbrného bohatství ukrytého pod zemí v této lokalitě částečně potvrzuje fakt, že v Sedleci v roce 1142 Miroslav z Cimburka založil cisterciácký klášter, je tak nejstarším cisterciáckým opatstvím v českém království. Pro bohoslužby zde slouží dodnes kostel Nanebevzetí Panny Marie a svatého Jana Křtitele. Klášter ovšem na začátku svého působení bojoval o svou holou existenci, což původní tezi spíše vyvrací.

Zpráva o možném zbohatnutí v okolí obce Sedlec se ovšem velmi rychle rozšířila. Kolem řeky Vrchlice (viz. Příloha č. 1) zde začaly vznikat provizorní šachty, kaple, dřevěná obydlí a od roku 1289 se pro hornické osady objevuje pojmenování Mons Cuthna. Nejprve měly nad osadou správní moc Čáslav a Kolín. Královský horní úřad a vlastní soud získala Kutná Hora v roce 1291.¹

Důležitým zvratem v dějinách vůbec celého vývoje města je rok 1300, kdy král Václav II (1271-1305) udělil hornickým osadám tzv. horní zákon, který ustanovoval veškerá práva a povinnosti spojená s chodem hornických dolů a samotnou těžbou stříbra. Na základě tohoto zákonu byla do Kutné Hory přemístěna centrální mincovna Českého království a začaly se zde razit tzv. pražské groše. V roce 1318 byla Kutná Hora povýšena na město.

Jelikož bylo město zdrojem bohatství pro celý Český stát, již na začátku 14. století se zde začaly stavět měšťanské domy. Kolem města byly vedeny vysoké hradby, byl zde postaven kostel sv. Jakuba a radnice. Posléze došlo na výstavbu obchodů, lázní a všeho ostatního co patřilo k životu ve městě v polovině čtrnáctého století v českých zemích. Město se těšilo vysoké oblibě a vládnoucí rod Lucemburků město podporoval. Král Václav IV. (1361-1419) měl dokonce sídlo na zdejší Vlašském dvoře, což byla ta největší čest, jaká se mohla městu dostat.²

---

¹ (ŠTROBLOVÁ, ALTOVÁ 2000, s. 313)

² ŠTROBLOVÁ, Helena. Kutná Hora [online]. 2016 [cit. 2016-3-12]. Dostupné z: <http://www.kutnahora.cz/index.php?sec=2&cid=89>

Sklonek 14. století ovlivnily dva závažné faktory. Spory vedené s klášterem Sedlec, se staly déle neudržitelné a kostely ve městě sedleckému klášteru správně podléhaly. To bylo nejspíše hlavním důvodem, proč v roce 1384 vznikla společnost tzv. Bratrstva Božího Těla, kterou tvořily převážně majetné rody, mezi které bezesporu patřil rod Puschů (doloženi v Kutné Hoře již od roku 1330) nebo rodina Ruthardů. Zájmem společnosti byla výstavba nového hornického chrámu svaté Barbory mimo sedleckou pravomoc. Samotná stavba by ovšem nebyla možná bez daní, které město k výstavě poskytlo. Místo bylo taktéž vhodné svým podlažím, nenacházely se zde štoly, nýbrž pevný masiv.³

V roce 1388 se město přiklonilo k založení Svatobarborského chrámu. Svatá Barbora je totiž dodnes patronkou a ochranitelkou všech horníků. Nově vznikající chrám měl sloužit jako uskutečnění a naplnění touhy horníků po blízkosti Boha, ale také jako demonstrativní ukázka důležitosti stavebníků 14. století. Chrám v Kutné Hoře byl navržen tak, aby patřil mezi nově vzniklé reprezentativní městské kostely v katedrálním stylu. Ovšem v místě, kde biskup neměl své sídlo.⁴

1.1 Výstavba chrámu svaté Barbory

Velice specifickým rysem chrámu Svaté Barbory v Kutné Hoře je fakt, že výstavba trvala téměř dvě století a byla tak ovlivněna řadou změn. Celá výstavba nebyla limitována ani finančními prostředky ve smyslu bohatých příspěvků městských patriarchů pokud to situace umožnila ani prostorovým omezením. Jedním z požadavků bylo dokonce překonání starších městských kostelů, a to především kostela sv. Jakuba a chrámu Nanebevzetí Panny Marie a svatého Jana Křtitele v Sedleci.

1.1.1 Parlérská huť

Výstavba Svatobarborského chrámu započala asi v polovině osmdesátých let 14. století, nejčastěji se podle pramenů odkazuje na rok 1388. Architektem, který výstavbu zahájil, byl Petr Parlér (1333-1399). Ten na pozvání Karla IV. (1316-1378) rozestavěl Svatovítskou

---

³ (POSPÍŠIL 2013, s. 4.)

⁴ (KULICH 2013, s. 2)

katedrálu v Praze. Je tedy nasnadě, že bohatá Kutná Hora, která se chtěla vyrovnat nejen sedlecké církevní správě, ale toužila se také vyrovnat Praze, pozvala právě tohoto věhlasného architekta. Pražská huť, v jejímž čele stál právě Petr Parlér, v Kutné Hoře přestavovala Vlašský dvůr, započala stavbu chrámu svaté Barbory a dokončila kostel sv. Jakuba. Hlavní devízou Parléra bylo umění síťové klenby. Podle jeho původních plánů, měly lodě chrámu mít až dvojnásobnou délku, než mají dnes. Příkladem velice novátorského přístupu je jím navržený půdorys východní části chrámu s chórem, ochozem a věncem kaplí, který byl vybudován na konstrukci oválu. Taková představa byla v období gotické architektury naprosto nevídaná.

Původním projektem byla trojlodní bazilika na katedrálním půdorysu s vysokým chórem lemovaným ochozem a věncem kaplí s bočními předsíněmi po obvodu, které měly nahradit boční lodě.⁵ Stavba chrámu v Kutné Hoře postupovala od východu, kolem krátkého presbytáře o jednom poli. Původní trojlodní záměr je zřejmý z uspořádání západní zdi sakristie. Na konci 14. století však došlo ke změně. K původnímu trojlodí byla přistavena ještě jedna loď po každé straně. Chrám se tedy takto rozšířil na pětিলodní stavbu (viz. Příloha č. 2).⁶

Od osmdesátých let 14. století se i nadále pokračovalo ve výstavbě pilířů mezilodních arkád, klenby byly dokončeny v roce 1394.

Nejstarší doložené vysvěcení chrámu se váže k roku 1388, postupně se světily i ochozové kaple. V roce 1391 by vysvěcen hlavní oltář v chóru. Do roku 1401 tak stavba pokračovala plynule a plnila svou hlavní sakrální funkci.

V období husitských válek (1419-1434) došlo bohužel k pozastavení výstavby chrámu. K její obnově došlo až po roce 1482, tedy asi po šedesáti letech. V letech 1482-1489 byl vedoucím stavební huťe mistr Hanuš. Ten položil základy nové svatobarborské huti a pokračoval podle původních plánů z předhusitského období. V této době se stal ředitelem stavby patricij a podnikatel Michal Smíšek z vrchovišť. Hanuš budoval základy vnějších opěrných pilířů

---

⁵ (KULICH 2013, s. 5)

⁶ (ŠTROBLOVÁ, ALTOVÁ 2000, s. 320)

vysokého chóru a dále budoval triforium o jednom poli, které znal pouze z katedrály svatého Víta v Praze.⁷

1.1.2 Stavitel Matěj Rejsek z Prostějova

Po smrti Hanuše v roce 1489 byl do Kutné Hory pozván Matěj Rejsek z Prostějova (1450-1506), autor pražské Prašné brány. Pozvání právě stavitele Rejska způsobilo značnou nevoli u místních kameníků. Rejsek totiž pro kutnohorské kameníky neměl dostatečné kamenické vzdělání. Přesto svým dílem přispěl k dostavbě Svatobarborského chrámu a setrval zde až do své smrti.

Rejsek prodloužil stávající chór o jedno klenební pole směrem k lodím a osadil sloupky triforia v celém jeho rozsahu. Zároveň respektoval předchůdce parléřovské hutě např. v umístění jednoho z pilířů chóru do podélné osy chrámu. Naplno se uplatnil v plastickém členění opěrných oblouků, vnějšího opěrného systému s dominantním osovým pilířem i v plastickém členění dalších architektonických článků.⁸

V závěrečné fázi Rejskova působení byl v roce 1499 prostor presbytáře zaklenut síťovou klenbou. Kamenická výzdoba podle Rejskova projektu pokračovala i po jeho smrti v roce 1506 až do roku 1509.⁹

1.1.3 Dostavba Benediktem Riedem

Závěrečnou etapu výstavby chrámu v Kutné Hoře vedl věhlasný architekt Benedikt Ried (1450-1540) tvůrce Vladislavského sálu na Pražském hradě. Ried přišel v osmdesátých letech 15. století ke dvoru Vladislava Jagellonského, přispěl k přestavbě Pražského hradu a výstavbě Svatovítské katedrály. Do Kutné Hory se s ním přesunula i část pražské stavební huti. V roce 1513 byla zahájena další etapa prací na Svatobarborském chrámu. Ve výstavbě Svaté Barbory měl navázat na projekt Matyáše Rejska. Rejskovým záměrem byl bazilikální vzhled celé stavby, tedy vyšší hlavní loď než lodě boční. Podle Reidova plánu měly nad bočními loděmi vzniknout tribuny- liturgický prostor s oltáři. Tribunový typ chrámu se totiž rozšířil v Saském kraji a Rieda patrně lákalo tento prvek zasadit i do chrámu svaté Barbory. Ried navrhl nad

---

⁷ (POSPÍŠIL 2013, s. 5)

⁸ (KULICH 2013, s. 6,7)

⁹ (ŠTROBLOVÁ, ALTOVÁ 2000, s. 320)

celým pětিলodním prostorem jednu rozlehlou síňovou halu, kterou prosvětlovala okna zasazená do monumentálních bočních zdí.¹⁰

Hlavní loď měla mít původně v převýšení okna. Ried byl však stavitel sjednocených prostorů, a tak Rejskův bazilikální chór ukončil dvěma šikmými stěnami. Hlavní loď rozšířil na úrovni prvního patra o nové prostory. Vytvořil tak v patře chrámu široký a jasně prosvětlený trojlodní síňový prostor. Dalším příkladem rozdílných záměrů jsou Rejskovy rozčleněné stěny a stěny Riedovy. Ty jsou totiž zcela holé, bez plastické dekorace.¹¹

Po dokončení klenby v roce 1513 byly do zadních polí bočních lodí vestavěny tribuny otevřené do prostoru kostela lomenými oblouky. V roce 1516 byly dokončeny práce na sakristii, schodišti na tribunu a zdobené kazatelně. Bylo přesunuto schodiště z roku 1490 z pravé boční lodě do levé boční lodě, pokračovalo se ve výstavbě krovu, která se vlekla kvůli finančním potížím. Ve dvacátých letech 16. století se tempo stavby zpomalilo a to také kvůli Riedově nemoci. V roce 1532 přijel mistr Petr Blažek, za jehož dozoru byl dokončován krov tří stanových střech.¹²

V roce 1534 Benedikt Ried zemřel a z Kutné Hory odešla většina jeho hutě. V práci pokračoval Riedův tovaryš Mikuláš pouze s hrstkou kameníků a zedníků. Ti pokračovali ve výstavbě kleneb. Mezi lety 1542-1548 se pracovalo na polychromii žeber a v klenebních kápích na výmalbě heraldických znaků Kutné Hory. V roce 1548 byla stavba zdárně završena.¹³

1.1.4 Osud chrámu po jeho dostavbě

Již během 18. století proběhla oprava ze strany jezuitského řádu. Totiž v letech 1667-1750 vznikla v bezprostřední blízkosti chrámu svaté Barbory jezuitská kolej. Riedova trojstanová střecha byla nahrazena jednotnou s rovným hřbetem. Tento postup ale nebyl veřejností nijak kvitován.

---

¹⁰ (POSPÍŠIL 2013, s. 6-7)

¹¹ (ŠTROBLOVÁ, ALTOVÁ 2000, s. 392-396)

¹² (ŠTROBLOVÁ, ALTOVÁ 2000, s. 392-396)

¹³ (ŠTROBLOVÁ, ALTOVÁ 2000, s. 396-340)

Po zrušení jezuitské řehole v roce 1773 značně zchátralý chrám připadl státnímu náboženskému fondu. Jako jedna z nejdůležitějších památek bývalého Českého království začal chrám přitahovat pozornost řady badatelů. Nastolilo se tedy opět téma rekonstrukce především opěrného systému a střechy Svatobarborského chrámu. Na reálnou rekonstrukci se však dostalo až na sklonku 19. století. V sedmdesátých letech 19. století vznikl muzejní a archeologický spolek Wocel, který si vytyčil za cíl obnovu Svaté Barbory. Plány rekonstrukce vypracoval Josef Mocker (1835-1899), díky němuž došlo k prodloužení o jedno klenební pole a bylo postaveno i nové západní průčelí. Práce dokončil Ludvík Lábler (1855-1930). Vnější opěrný systém byl od své poloviny výšky rozebraný, byl pozměněn sklon oblouků i části horních pilířů za použití okrového jemnozrnného pískovce. Ten je na první pohled rozeznatelný od šedého vápence z doby výstavby ve středověku. Mocker také navrhl přístavbu jednoho klenebního pole v celé šířce chrámu, které by tuto část zpevnilo a také povýšilo na hlavní průčelí. Velkou radost veřejnosti prokázal Mocker navrácením k původním třem stanovým střechám. Chrám svaté Barbory se dočkal slavnostního znovu vysvěcení v roce 1905.¹⁴

V roce 1995 byl chrám svaté Barbory společně s historickým jádrem města Kutné Hory zapsán do světového dědictví UNESCO. V letech 2003-2010 následovala pečlivá restaurace kamenného pláště celého chrámu a celková výměna břidlicové střechy. Během obnovy chrámu se shromáždilo množství nových poznatků, a to především uměleckohistorického rázu. Veškerá revitalizace chrámu probíhala v souladu s požadavky památkové péče. Cílem bylo zachovat autenticitu a vypovídající hodnotu pro budoucí generace v největší možné míře.¹⁵

Chrám svaté Barbory je tak jakýmsi důkazem toho, kam vývoj architektury katedrál od svých počátků v polovině 12. století ve Francii dospěl. Významnému postavení chrámu sv. Barbory byla věnována nevídaná pozornost ze strany stavebníků, kteří při výstavbě chrámu využívali prostředky patricijů a fondu, se kterým nakládalo město. Výstavby se zúčastnili ti nejvýznamnější architekti a umělci období vrcholné gotiky v Čechách.

---

¹⁴ (POSPÍŠIL 2013, s. 5)

¹⁵ (POSPÍŠIL 2013, s. 6)

1.2 Exteriér chrámu svaté Barbory

Chrám svaté Barbory se nacházel na periferii dřívějšího města Kutné Hory. Dnes spolu s přilehlou jezuitskou kolejí leží v jeho samotném centru (viz. Příloha č. 3). Na vrcholu svahu stoupajícím nad řekou Vrchlicí se chrám tyčí nad celým městem. Monument Kutné Hory dosahuje výšky sedmdesáti metrů, šířky třiceti metrů a délky čtyřiceti metrů.

Jak už bylo řečeno, Svatá Barbora je pětিলodní katedrálou, která byla původně zamýšlena jako bazilikální trojlodí, k němuž byly hned na počátku stavby přistavěny dvě vnější lodi.

Na východní části chrámu dominuje chórová část, kde je umístěn oltář a presbytář. Velmi dobře je čitelný věnec osmi kaplí podél obvodu východní strany. Kaple kryjí trojúhelníkovité valbové stříšky, které jsou dokola obehány triforiem, z něhož vystupují figurální chrlice. Z prostorů mezi jednotlivými kaplemi vybíhá sedm pilířů opěrného systému, mezi nimiž zaujímá dominantní postavení osový pilíř chóru. Všechny pilíře jsou bohatě členité a zdobené fiálami, kraby a růžicemi. Z pilířů vybíhají dvě řady bohatě zdobených opěrných oblouků (viz. Příloha č. 4). Vysoký chór má půlkruhový tvar a jeho stěny jsou opět prokládány vysokými okny, nad nimiž obíhá horní ochoz dekorovaný prolamovaným zábradlím. Mezi chórovou a pětিলodní částí chrámu je dobře patrná nedokončená příčná loď, v jejímž severním průčelí se nachází vstupní gotický portál do chrámu. Z obou průčelí příčné lodi pak opět vystupuje dvojice opěrných pilířů, celkově tedy můžeme v chórové části chrámu nalézt jedenáct originálně dekorovaných pilířů.¹⁶

Stěny vnějších bočních lodí jsou členěny vysokými okny, která jsou pravidelně prokládána meziokenními opěráky. Ty na úrovni patra plynule přecházejí v svazkové opěrné pilíře spojené se stěnou halového trojlodí opět dvěma řadami opěrných oblouků. Podle jednotného zdobení pilířů a oblouků je patrné, že tato část chrámu spolu s patřičným opěrným systémem a jeho výzdobou vznikaly až v pozdějších etapách výstavby. Chybí zde chrlice, jež jsou

---

¹⁶ Chrám sv. Barbory, Kutná Hora [online]. 2012 [cit. 2016-3-12] Dostupné z: <http://www.gemaart.cz/cs/restaurovani/restaurovani-2012/24-chram-sv-barbory-kutna-hora>

v případě sv. Barbory specifikem pouze chórové části chrámu. Horní stěna halového trojlodí je opět prokládána čirými širokými vysokými okny a na vrchu je zakončena ochozem.¹⁷

Současná podoba západního průčelí je výsledkem neogotické přestavby dřívějšího provizorního ukončení chrámu. Dominantní je zde široký lomený portál do vnější čtvercové předsíně chrámu, nad nímž je umístěna soška madony (viz. Příloha č. 5). Na stěně průčelí jsou také patrná tři průčelní okna, která jsou od sebe oddělená stupňovitými opěráky. Průčelí je ve své horní části ukončeno trojúhelníkovitým štítem, jenž svým tvarem dobře koresponduje s profilem stanové střechy.¹⁸

1.3 Interiér chrámu svaté Barbory

Ihned po vstupu do Svatobarborského chrámu se nacházíme v nejstarší části chrámu-chóru. Samotný chór je liturgickým centrem, ve kterém je umístěn hlavní oltář a je obkroužen ochozem s věncem kaplí. Zmíněný hlavní oltář pochází z roku 1902, je totiž kopií původního dřevěného retáblu s Poslední večeří z roku 1502. Oltář je vyzdoben sochami svatých, mezi nimi je i svatá Barbora, která je znázorněna v jeho pravém horním křídle jako světice s knihou a věží (viz. Příloha č. 6).¹⁹

V další části práce následuje popis věnce kaplí. Kaple byly vysvěcovány v průběhu výstavby chrámu. Prohlídku popisujeme od levé strany oltáře po směru hodinových ručiček.

První z kaplí je kaple svaté Kateřiny. Oltář zde umístěný pochází z druhé poloviny 17. století a je dílem Ignáce Raaba (1715-1787). Povšimněme si hlavní sochy chrámu, gotické Trůnící Madony (viz. Příloha č. 7). V sousední kapli svatého Blažeje se nachází oltář z druhé poloviny 17. století. Je zde vyobrazen sv. Blažej, taktéž dílo Ignáce Raaba (viz. Příloha č. 8). Následuje kaple svatého Kříže z 18. století, zde je vyobrazen svatý Vojtěch a pod oknem je

---

¹⁷ POSPÍŠIL, Aleš. Zmizelá Kutná Hora [online]. 2009 [cit. 2016-3-12]. Dostupné z: <http://www.zmizelakutnahora.cz/cs/archiv/10-Chram-sv-Barbory-Exterier/>

¹⁸ Chrám sv. Barbory, Kutná Hora [online]. 2012 [cit. 2016-3-12] Dostupné z: <http://www.gemaart.cz/cs/restaurovani/restaurovani-2012/24-chram-sv-barbory-kutna-hora>

¹⁹ (KULICH 2013, s. 10)

umístěna pamětní deska spolku Wocel spolu s motivy symbolizujícími jeho archeologickou činnost.²⁰

Další kaplí je kaple svatého Václava. Tato patřila zlatnickému cechu a byla zasvěcena patronu zlatníků sv. Eligiovi. Bezprostředně sousedí s kaplí svatého Basila, na kterou dále navazuje kaple svaté Doroty. V této kapli se nachází řezba z 18. století. Mluvíme o kalvárii s Máří Magdalénou u Ježíšových nohou. Prostor nad oltářem zdobí vyobrazení sv. Kryštofa.²¹

Sousední Smíškova hrobní kaple je nejbohatší kaplí celého chrámu. Kapli získal roku 1485 významný kutnohorský měšťan Michal z Vrchovišť. Jeho je nedělený erb s jednorožcem ve skoku. Ústředním tématem této kaple je vykoupení člověka a následný spravedlivý soud. Na levé stěně vidíme výjev Ukřižování, na pravé stěně královnu ze Sáby. V kapli se také nachází oltářní archa Panny Marie mezi sveticemi z období kolem roku 1480. Myšlenka osobní spásy rodiny se naplno rozvíjí ve vyobrazeném Ukřižování nad oltářem. Kristovo narození a jeho vykupitelskou roli předznamenává Zjevení Panny Marie s dítětem, na něž upozorňuje Sibyla římského císaře Octaviana Augusta. Na západní straně nad erbem Michala z Vrchovišť nalezneme vyobrazení příchodu starozákonní královny ze Sáby k Šalamounovi, což je předznamenání sestoupení Krista.²²

Poslední kaplí je kaple Hašplířská. Tato kaple byla roku 1493 předána městskou radou cechu hašplířů, což byli dělníci, kteří pomocí rumpálu dopravovali z dolu vytěženou rudu a hlušinu. Jejich práce byla přímo spojena s prací havířů. Proto na západní stěně vidíme reprezentativní erbovní scénu hašplíře a havíře. Pod touto scénou je výklenek, do kterého se ukládalo liturgické náčiní (viz. Příloha č. 9). Nad cechovními výjevy je na západní straně torzálně dochovaný výjev Mučení svaté Kateřiny.²³

---

²⁰ (KULICH 2013, s. 11)

²¹ (KULICH 2013, s. 12)

²² ŠTROBLOVÁ, Helena. Chrám sv. Barbory [online]. 2016 [cit. 2016-3-12] Dostupné z: <http://www.kutnahora.cz/index.php?sec=3&cid=61>

²³ (KULICH 2013, s. 13)

Rozměrná malba Ukřižování na východní stěně z doby kolem roku 1493 poutá veškerou pozornost. Absence vedlejších postav zdůrazňuje motiv krve z ran Spasitele. Velmi naléhavě prezentovaná spása skrze Tělo i Krev Krista.

Návštěvníkovu pozornost jistě upoutá dřevěná polychromovaná socha havíře z roku 1700. Horník držící pracovní nástroj a kahan, mající na sobě koženou zástěru (viz Příloha č. 10).

Kazatelna původně byla kamenná z roku 1560, její obložení pochází z jezuitských řezbářských dílen stejně jako bohatě zdobené kostelní lavice, které se datují do období 17. století (viz. Příloha č. 11).²⁴

Veliké chórové lavice při stěně sakristie jsou z doby kolem roku 1490. Jsou původním chrámovým inventářem. Varhany pochází z první poloviny 18. století. Varhanní mechanismus je nový a obsahuje přes 4000 píšťal, tři klaviatury a 52 rejstříků (viz. Příloha č. 12).

Jižní boční loď je rozdělena na tři další kaple, z nichž dvě vybudovali Pískovští, což byla nejvýznamnější kutnohorská rodina předhusitského období. Jejich kaple zabíraly čtyři klenební pole na východě a byly zasvěceny Panně Marii a třem svatým králům. Zřízeno v nich bylo sedm oltářů. Za zmínku ale stojí také dochované šnekové schodiště v jižním rohu se zazděným portálem, které vedlo na ohoz transeptu, odkud se zámožní měšťané nerušeně účastnili mši.²⁵

Další kaplí je takzvaná Mincířská kaple, která se nachází ve dvou západních polích v jižní lodi. Dochovaly se zde nejstarší malby celého chrámu svaté Barbory, které pochází z doby kolem roku 1450. Oltář je zasvěcen svatému Františku a pochází ze 17. století. Nejzajímavější je na této kapli její západní stěna, kde jsou vyobrazeny Tři pašijové výjevy. Jsou zde také vyobrazení pregéř a mincíř při ražbě pražského groše (viz. Příloha č. 13).

Severní kaple je zasvěcena zakladateli jezuitského řádu sv. Ignáci z Loyoly. Tomuto světcovi patří také oltář z konce 17. století (viz. Příloha č. 14).

V souvislosti s touto kaplí plynule navážeme na unikátní barokní zповědnici, která pochází z konce 17. století (viz. Příloha č. 15).

---

²⁴ (KULICH 2013, s. 14)

²⁵ (KULICH 2013, s. 16)

Tímto jsme zmínili všechny kaple Svatobarborského chrámu a je tedy příhodné zvednout svůj zrak a zaměřit se nyní na výzdobný program klenby chóru. Kroužené klenby pochází z let 1540-1547. Reliéfy v kápích klenby doplňuje malovaná heraldická výzdoba. Největší erb patří městu Kutné Hoře, dále lze identifikovat erby například Českého království, Moravského markrabství, Dolní a Horní Lužice, Slezského vévodství (viz. Příloha č. 16). Větší část malířské výzdoby klenby byla provedena kolem roku 1501. Na nárožních stěnách horního kostela jsou veliké dřevěné sochy představující křesťanské ctnosti. Jsou jimi Spravedlnost, Mírnost, Obezřetnost, Statečnost. Jejich výška je 3,5 metru (viz. Příloha č. 17).²⁶

Matěj Rejsek dokončil klenbu v chóru v roce 1499. Výzdoba klenebních svorníků v chóru byla koncipována jako obraz spásy lidstva skrze Krista. Hlavním reliéfem je Kristus žehnající kalichu s hostií se symboly apoštolů. Ikonografický program doplňují nápisové pásy připomínající křesťanský mravní kodex, tři božské ctnosti, desatero přikázání a osm blahoslavenství. Nachází se zde taktéž nápisy s křesťanskými svátostmi, předpoklady spásy každého člověka. Nápisy ve spojení se svorníky s Kristem Spasitelem a symboly evangelistů můžeme chápat jako programovou sumu požadavků na člověka, jenž má být spasen.²⁷

2. Chrám Santa Maria del Fiore ve Florencii

Florence je od období 11. století hlavním městem Toskánska, kraje v severní Itálii pro nás dnes známým vysokými topoly a nízkými domy se střechou z pálených tašek. Kopcovitým krajem protéká řeka Arno.

V období středověku můžeme považovat Florencii za velmi významné, v určitém období dokonce za nejpřednější město severní Itálie. Aby si toto postavení Florencie udržela, bohužel

---

²⁶(KULICH 2013, s. 16)

²⁷ ŠTROBLOVÁ, Helena. Chrám sv. Barbory [online]. 2016 [cit. 2016-3-12] Dostupné z: <http://www.kutnahora.cz/index.php?sec=3&cid=61>

se nevyhnula vojenským a politickým střetům. Z těchto důvodů muselo město šestkrát rozšířit své hradby.²⁸

Pro Florencii se stalo klíčové 12. století, kdy se stala zcela nezávislou. Florentská městská správa umožňovala vládu aristokracie i obchodníků. Tento postup se ale v praxi neosvědčil. Rody stále více bojovaly na poli politiky a snažily si všemožně upevnit svou moc. Často se musely podílet na důležitých rozhodnutích. Bohaté rody tak v té době stavěly vysoké věže, které sloužily jako útočiště v případě potřeby.²⁹ Nakonec se občané města rozhodli změnit stávající formu vlády, aby nedocházelo k častým mocenským střetům.

Ve městě začaly vznikat cechy, různá sdružení i mnišské řády. Tyto skupiny spolu o moc však nepřestávaly soupeřit. Vzájemně se předháněly v co nejhonosnějších stavbách, ale i v podpoře kultury a umění, což mělo samozřejmě pozitivní dopad na město jako celek. Nakonec cechy přestaly soupeřit ve stavbě honosných paláců a soustředily se na jednotnou výstavbu Florentského dómu. Jeho následné oddělení od ústředního náměstí a symbolické vyjádření nadpozemského zajištění.

Po nepokojích ve 13. století byla založena Florentská republika a šlechta zbavena všech privilegií. O důležitých záležitostech rozhodovali movití kupci. Za silný rozmach města může bez pochyby zavedení florénu od roku 1252 jako platidla, což byla velice silná měna, která ovládla později celou západní Evropu. Ve Florencii se pak logicky rozmohlo bankovníctví, mnohé z bank měly pobočky dokonce napříč Evropou.³⁰

Oproti tomu 14. století můžeme považovat za století pro Florencii krizové. Obyvatele zasáhly v roce 1333 povodně, které zničily všechny mosty na řece Arno. V roce 1348 město navíc zasáhla drtivá morová epidemie. Pro město nastal zvrát ve chvíli, kdy vládu nad městem převzala rodina Medicejských. Ta se zasloužila o největší rozvoj města. Který proběhl samozřejmě i díky přítomnosti takových velikánů jako byli Galileo Galilei, Leonardo da

---

²⁸(KOCH 1998, s. 173)

²⁹(Koch 1998, s. 226)

³⁰(HRABOVSKÁ 1994, s. 3)

Vinci, Niccolo Machiavelli, Dante Alighieri, Raffael, Giotto či Michelangelo Buanarroti a mnoho dalších, o kterých se budeme zmiňovat v nadcházejících kapitolách.³¹

V roce 1434 se k moci dostal Cosimo I. (1389-1464), později s přívlastkem Vecchio, který patřil do bohaté kupecké a bankéřské rodiny Medicejských. Tento rod celou městskou republiku ještě více posunul na přední příčky prosperity a věhlasu mezi ostatními městskými státy severní Itálie. S jejich podporou ve městě vznikla řada významných staveb - Palazzo Medici, rozšířen Palazzo Pitti a přestavěno mnoho kostelů.³² Florencie se tak stala centrem hospodářství, umění, ale i vědy. Rod Medicejských ovšem soustavně pracoval na omezení pravomocí cechů a byl znám svou korektní politikou, ale i zákulisním intrikařením. Obyvatelé se tak stále více obávali narůstající moci tohoto rodu. Celá situace vyústila v roce 1494, kdy došlo k vyhnání rodiny Medicejských z města. Medicejští se do Florencie vrátili až v roce 1512, mezi tím byl totiž upálen jejich vrchní odpůrce, politický reformátor, kazatel Girolamo Savonarola (1452-1498). V roce 1530 byl Alessandro Medicejský (1510-1537) zvolen dokonce toskánským velkovévodou a jeho rod díky tomu znovu ovládl Florencii a Toskánsko až do roku 1737, kdy rod vymřel. V roce 1531 se přeměnila Florencie na Toskánské vévodství. To se později v roce 1569 stalo velkovévodstvím.³³

Během 13. až 15. století se Itálie dočkala největšího rozmachu výstavby měst, vznikala zde největší díla městské architektury, a to především díky odvážným stavitelům, kteří neustále toužili překračovat možnosti své i soudobé techniky. Výrazným faktorem je zmíněný přesun moci od aristokracie na bohaté měšťany. V důsledku toho se začalo stavět více správních budov, paláců a městských domů.³⁴

2.1 Výstavba chrámu Santa Maria del Fiore

---

³¹ (KOCH 1998, s.401)

³² (PROCACCI 1997, s. 38-69)

³³ (HRABOVSKÁ 1994, s. 3)

³⁴ (PROCACCI 1997, s. 97-98)

Abychom dobře pochopili souvislosti výstavby a význam chrámu Santa Maria del Fiore, je potřeba si nejprve určit, jakými rysy se vyznačoval gotický a renesanční sloh v Itálii.

2.1.1 Gotický sloh v severní Itálii

Gotické tvarosloví je v prostředí severní Itálie zcela důsledně dodržováno jen velmi zřídka. Jedná se zde o ne úplně typické pojetí gotických principů. Vzor gotické architektury se v Itálii mísí s mnoha dalšími styly a celkově si jej Italové utváří po svém, ještě se stopou románského slohu. Jedná se tedy spíše o promísenou podobu, která přejímá nejrůznější prvky.³⁵

Pro architekturu středověku severní Itálie je typická obrovská rozměrnost, smysl pro velkolepý a ohromující dojem pomocí jednoduchých architektonických prostředků. Důraz na celkovou velkolepost staveb byl znásoben vzájemnou soutěží mezi jednotlivými městskými státy. Charakter lidových kostelů určovaly žebrové řády, chrámy stavěné ve městech samozřejmě bohatí měšťané.

Tradičně užívanými prvky byl lomený oblouk, používaný již od 11. století. Samozřejmě žebrová klenba byla taktéž hojně užívaná.³⁶ V Itálii se v architektuře 12. století mísily prvky románského slohu s prvky gotickými a to dokonce s přispěním byzantského vlivu, který je čitelný především v Benátkách. Jelikož každý městský stát fungoval na základě vlastní správy, i vlivy ovlivňující zdejší architekturu a kulturu byly rozdílné. Není tedy divu, že architektonické prvky se doslova proměňovaly, město od města. Čitelný je v tomto období také návrat k antickým jednoduchým liniím.

Italská gotika nepoužívá opěrný systém, ani katedrální rozvrh a skeletovou konstrukci. Opírá se o velmi silné, masivní zdi prolomené velkými okny. Velice často dodržuje bazilikální uspořádání prostoru i půdorysu. Mnohé kostely mají hlavní loď krytou trémovým stropem.

Pokud se zaměříme na dekorativnost, časté bylo užití mramoru či jiných kvalitních materiálů, velké plochy zdí byly samozřejmě věnovány plošným vyobrazením. Můžeme říci, že gotické stavby severní Itálie množstvím dekorativních prvků nešetřily.³⁷

---

³⁵ (KOCH 1998, s. 226-227)

³⁶ (KOCH 1998, s. 182)

³⁷ (KOCH 1998, s. 183)

Dalším typickým znakem jsou kruhové pilíře, které stojí daleko od sebe a tomu odpovídající velké arkádové oblouky. Dojde tak k vytvoření galerie mezi arkádou a horní okenní stěnou. Velkým fenoménem se pak staly kupolové stavby a inkrustace mramorem, což je obojí využito i v případě chrámu Santa Maria del Fiore. Stejně tak jako umístění kruhových oken, v některých případech bezprostředně vedle hrotitých.

2.1.2 Renesanční architektura v severní Itálii

Pro náš kompletní přehled období kolem 13. a 14. století na území Toskánska je důležité připomenout i prvky rané renesance. Jejím cílem je dosažení dokonalosti uzavřené do sebe. Architektonickou podobou tohoto požadavku je všeobecně považována centrální stavba. V centrální kupolové stavbě jsou harmonicky vyrovnány horizontální a vertikální síly. Pro liturgické účely se však většinou vyžadovaly spíše podélné stavby, které lépe vyhovovaly svým dispozičním řešením. Tradiční výstavba postupně vykryštovala do tří hlavních zásad stavby. Základem byla centrální východní část s kupolí (případně bez kupole), na tuto část byla napojena podélná loď s plochým stropem nebo valenou klenbou a připojené boční lodi.³⁸

Bohatý městský stát, jakým byla Florencie, představoval, jak už byl řečeno ideální prostředí pro rozvoj umění. Bylo zde dostatek mecenášů ze zámožných rodů. Pro, již zmíněného, Cosima Medici pracovalo několik umělců velice zvučných jmen. Například malíř Fillippo Lippi, Leon Battista Alberti, sochař Donatell nebo malíř Masacci.

Ve Florencii působil také pro nás zásadní architekt a sochař Filippo Brunelleschi (1377-1446). Zakladatel renesančního stavitelství, tvůrce sakrálních i světských staveb. Vytvořil typ renesančního paláce, z jehož vzoru čerpali následující architekti. Kombinoval antické prvky s geometrickými tvary-především čtvercem, obloukem a projektoval stavby na základě symetrie, harmonie a lineární perspektivy. Vycházel přitom z modulu míry a tvaru a na základě opakování prvků tvořil části stavby. Ve Florencii postavil například kapli Pazziů u kostela Santa Croce, sakristii kostela San Lorenzo, ale především mezi lety 1420 až 1434 konstruoval kopuli na florentské katedrále Santa Maria del Fiore (svaté Panny Marie Květné).³⁹

---

³⁸ (KOCH 1998, s. 228)

³⁹ (TOMAN 1996, s. 100)

2.1.3 Výstavba chrámu Santa Maria del Fiore

Vraťme se tedy na počátek stavby chrámu svaté Panny Marie Květné ve Florencii. Chrámu, který snoubí toskánskou, gotickou katedrálu s renesanční kopulí (viz. Příloha č. 18).

Původní antický chrám Santa Reparata byl vystaven na přelomu 4. a 5. století. Půdorys byl tři chrámových lodí se sloupovým a jedním výklenkem pro oltář. Později byl za válek s Byzancí zničen a během 7. až 9. století znovu vystaven. Při druhé výstavbě byl zachován původní půdorys, obohacen o dvě postranní kaple, sloupové bylo nahrazeno pilíři. Během let 1000 až 1100 byla v oltářní části postavena krypta, na venkovní straně poblíž oltáře byly vybudovány dvě zvonice.⁴⁰

Při zahájení výstavby Santa Maria del Fiore, bylo zbořeno pouze průčelí tohoto starého kostela. Nová stavba postupně začala obklopotvat původní budovu, ve které se až do roku 1375 konaly běžné liturgické obřady. Po tomto roce byla původní Santa Reparata zbourána. Během restauračních prací v roce 1996 byly objeveny pozůstatky původní katedrály. Mezi prvním a druhým pilířem v pravé chrámové lodi se nachází vchod do rozsáhlého podzemí, kde jsou umístěny fresky, náhrobní desky, mezi nimi například i náhrobní deska F. Brunelleschiho.⁴¹

Stavba Santa Maria del Fiore byla započata dne 8. září roku 1296 a to na zakázku přímo města Florencie. Původní návrhy vznikly v rukou architekta Arnolfa di Cambio (1240-1310). Jeho dílem je například bronzová socha sv. Petra v bazilice sv. Petra ve Vatikánu a podílel se na původních plánech pro stavbu Pallazzo Vecchio ve Florencii. Kostel měl být původně trojlodní bazilikou s trámovým stropem v hlavní lodi a už tehdy měla být nad křížením kupole. Po Cambiově smrti v roce 1302 byly práce na dlouhých třicet let přerušeny.⁴²

Ve třicátých letech 14. století na stavbě navázal Giotto di Bondone, který ale pouze navrhl zvonici stojící vedle samotného chrámu, na jeho počest tedy Giottova kampanila (viz. Příloha č. 19).

Stavba se v plném proudu rozběhla až během roku 1357. V čele výstavby stál tentokrát Francesco Talenti (1300-1369), který Cambiovy plány výrazně upravil. Talentiho dílem jsou

---

⁴⁰ (HRABOVSKÁ 1994, s. 10)

⁴¹ (HRABOVSKÁ 1994, s. 10)

⁴² (BIETOLETTI 2008, s. 160)

mohutné křížové klenby ve všech lodích i plán vytvořit nad křížením ohromnou kupoli o šířce všech tří lodí. Rozšíření se dočkal i hlavní chór. Celý podélný trakt byl dokončen v roce 1378. Hlavní loď o čtyřech polích má rozměry 20x20 metrů a 40 metrů na výšku. Interiér díky této prostornosti působí velice monumentálním dojmem (viz. Příloha č. 20). Základy chórového závěru byly vybudovány v roce 1386 a v roce 1389 byly budovány pilíře křížení. V roce 1413 byl postaven pilíř, který kupoli podpíral. Zároveň se objevila otázka, jestli její realizace bude vůbec možná.⁴³

Na počátku patnáctého století byla vypsána architektonická soutěž na realizace kupole. Soutěž vyhrál zkušený architekt Filippo Brunelleschi. Architekt nejen na výstavbě kupole v letech 1420-1434 prokázal naprosto výjimečnou technickou zdatnost a vyprojektoval obrovskou osmibokou kupoli nad křížením florentského dómu, což je dodnes považováno za zázrak tehdejší stavební techniky. Byla postavena zvenku dovnitř z cihel kladených ve vzoru rybí kosti a bez použití lešení. Kupole je inspirována Pantheonem (základna kopule má 43 metrů) a představuje umělecký vrchol renesančního stavitelství (viz. Příloha č. 21).⁴⁴

Prvního ledna roku 1436 byla katedrála zasvěcena papežem Evženem IV. Panně Marii. V letech 1438-1439 zde dokonce zasedal ferarsko-florentský koncil. V červnu roku 1439 zde byla uzavřena církevní unie. V roce 1478 byl v chrámu dokonce spáchán atentát na bratry Medicejské.

V roce 1587 bylo zbořeno nedokončené průčelí katedrály, které bylo dílem Arnolfa di Cambia. Zároveň byly vypsány konkurzy na jeho dostavbu, ale až roku 1871 byl schválen návrh architekta Emilia de Fabris (1808-1883), který respektoval ráz katedrály. Novogotická přední fasáda byla dokončena až v roce 1887 (viz Příloha č. 22). Během celé výstavby průběžně docházelo ke změnám plánů, stavba byla nakonec dovršena již v raně renesančním stylu.⁴⁵

---

⁴³ (HRABOVSKÁ 1994, s. 5)

⁴⁴ (TOMAN 1996, s. 102)

⁴⁵ (HRABOVSKÁ 1996, s. 8)

2.2 Exteriér chrámu Santa Maria del Fiore

Florentský dóm je trojlodní bazilika ve tvaru latinského kříže o celkové délce 153 metrů a maximální šířce 90 metrů. Křížení má tvar osmiúhelníku o průměru 42 metrů a dosahuje výšky 107 metrů.⁴⁶

Rozlehlá střední loď na západě se dvěma bočními loděmi je zaklenuta čtyřmi klenebními poli na půdorysu čtverce. Na zbývajících stranách křížení se nachází tři velké apsidy, každá po pěti kaplích, které tvoří severní a jižní rameno transeptu a východní závěr (viz. Příloha č. 23).⁴⁷

Gotický původ žebrové klenby střední lodi je na první pohled zjevný, i když jsou mohutné pilíře, které podpírají hrotité oblouky obklopeny pilastry a nikoliv oblými pruty typickými pro období pozdní gotiky. Boční lodi jsou osvětleny jednoduchými okny hlavní lodi. Díky absenci velkých oken panuje v katedrále příšeří. Zvenčí však stěny bez oken zvyšují účinek hladkých mramorových fasád.⁴⁸

Pro celý chrám je typické obložení třemi druhy mramoru, bílým z Carrary, zeleným z Prata a růžovým z Maremma. Chrám a přilehlá Giottova zvonice tak obkladem navazují na blízké Baptisterium San Giovanni, které pochází z 11. století. Toto období se vyznačuje výraznou návazností románského slohu na antické čisté linie.

Průčelí z let 1871 až 1887 navržené Emiliem de Fabris je sice neogotické, ale díky použití stejných druhů mramorů, jako na zbytku katedrály průčelí koresponduje s celou stavbou a respektuje její celkový ráz. Má bohatou figurální a mozaikovou výzdobu. Všimneme si tří hlavních klenbových výsečí se sochami znázorňující Milosrdenství, Madonu s ochránci města, Víru. Štít přímo nad akcentovaným středním vstupem zdobí socha Madony ve slávě.

---

⁴⁶ (BEHRINGER 1999, s. 157)

⁴⁷ Florentský dóm. *Ilgrandemuseodelduomo* [online]. Firenze, 2016 [cit. 2016-04-3]. Dostupné z: <http://www.ilgrandemuseodelduomo.it/monumenti/1-cattedrale>

⁴⁸ (BEHRINGER 1999, s. 157)

Mezi bočními růžicemi a touto střední jsou vyobrazeni Apoštolové a Panna Marie (viz. Příloha č. 24).⁴⁹

Průměr kopule je 42 metrů a výška 114 metrů aby kopuli stěny unesly, odlehčil ji žebrovaným skeletem, který je z řádkového cihelného zdiva a otevřených žeber.

K florentskému dómu patří také Giottova zvonice, na které v letech 1334 až 1359 pracovali na zvonici katedrály mistři Giotto di Bondone, Andrea Pisano (1290-1348) a Francesco Talenti (1300-1369). Zvonice je čtvercového základu, 84 metrů vysoká. Celá je obložena kosodélníkovými a šestistrannými kachlemi od Andrea Pisana, Luca della Robbia (1400-1482) a Alberta Arnoldiho. Boční stěny také zdobí výklenky se soškami. Vnitřní obložení představuje „*Život člověka, tvořivost a lidské umění a horní část představuje Planety, Přednosti, Svobodné umění a Svátost*“. (HRABOVSKÁ 1994, s. 11)

2.3 Interiér chrámu Santa Maria del Fiore

Dómské náměstí a Piazza San Giovanni obklopují náboženské centrum Florencie, které se skládá z baptisteria a dómu s volně stojící kampanilou. Prostorná katedrála je pátým největším chrámem na světě. Dóm pojme až 25 tisíc návštěvníků.

Chrámové lodi jsou rozděleny sloupy s mělkými výstupy, leženy, držícími velké lomené gotické oblouky, které tvoří klenbu. Oltář pochází z dílny Baccia Bandinelliho (1488-1560). Okolo oltáře jsou tři chóry a také tribuny s pěti výklenky. Podlaha je z více barev mramorů, stejně jako vnější obložení celé katedrály včetně pozdějšího průčelí. Podlaha je dílem Baccia Giuliana d'Agnolo (1491-1555), Francesca da Sangallo (1445-1516) a dalších. Stavba podlahy trvala dlouhých 134 let (1526-1660).⁵⁰

Za freskovou výzdobu můžeme jmenovat několik výjevů. V levé chrámové lodi poutají pozornost dva jezdecké monumenty představující Giovanni Acuto a Niccolo da Tolentino dva navzájem protikladné bojovníky. První je z roku 1436 od Paola Uccello (1397-1473) a druhý z roku 1456 od Andrea del Castagna (1423-1457).

---

⁴⁹ (HRABOVSKÁ 1994, s. 12)

⁵⁰ Interiér dómu. *Duomofirenze* [online]. Firenze, 2016 [cit. 2016-04-3]. Dostupné z: http://www.duomofirenze.it/storia/catt-int_eng.htm

Kupole je nakonec zdobena figurální výzdobou Giorgia Vasariho, na které pracoval v letech 1572-1579. Po Vasariově smrti výzdobu dokončil Federico Zuccari (viz. Příloha č. 25).⁵¹ Zajímavostí je, že v minulých desítkách let se naprosto vážně uvažovalo o trvalém odstranění fresek. Za povšimnutí stojí medailon s poprsím Brunelleschiho na pravé vnitřní straně dómu. Na levé straně je portrét Danteho Alighieriho (1265-1321) od malíře Domenica di Michelina (1417-1491). Florentský básník je zobrazen s Božskou komedií ve své levé ruce.

2.4. Baptisterium San Giovanni

Baptisterium je centrální stavba nejčastěji o půdorysu kruhu nebo šesti, osmi, dvanáctiúhelníku či čtverce. S vedlejšími prostory, apsidou, chórem, předsíní, věží.

Baptisterium San Giovanni tak, jak jej známe, pochází z 11. až 12. Je to osmiboká stavba s trojdílným inkrustovaným průčelím, uvnitř se nachází dvě podlaží s klášterní klenbou a bohatým členěním ze sloupů a pilastrů (viz. Příloha č. 26).

Původně bylo baptisterium po staletí považováno za pohanský chrám, který byl pouze upraven pro křesťanské použití. Ve skutečnosti, na sklonku antiky mezi 5. až 6. stoletím zde byla postavena tato křtitelnice, která stála před tehdejší chrámem Santa Reparata. Původní křtitelnice měla stejné prostorové rozložení. Půdorys byl jistě osmiúhelník symbolizující tzv. Osmý den. Čas vzkříšení Kristem mimo náš pozemský čas. Takto silná symbolika byla považována za dostatečnou, pokud šlo o zasvěcení do křesťanské víry. Osmý den vyjádřený osmiúhelníkem dává křesťanům naději na vzkříšení a z mrtvých vstání.⁵²

Na počátku 11. století bylo baptisterium ve větší míře rekonstruováno. V roce 1128 bylo doplněno stanovou střechou a v roce 1150 ještě osmihrannou sloupovou lucernou. V roce

---

⁵¹ Interiér dómu. *Duomofirenze* [online]. Firenze, 2016 [cit. 2016-04-3]. Dostupné z: http://www.duomofirenze.it/storia/catt-int_eng.htm

⁵² Baptisterium. *Duomofirenze* [online]. Firenze, 2016 [cit. 2016-04-3]. Dostupné z: http://www.duomofirenze.it/storia/batt-est_eng.htm

1202 obdélníkovou tribunou. Bylo ozdobeno nákladným mramorem tří barev. Každá stěna osmistěnu je rozdělena do tří částí, propletena architrávy s arkádami a obloukovými okny.⁵³

Od 14. do 16. století probíhala křtitelnice celkovou rekonstrukcí a úpravou prošla i vnější sochařská výzdoba, pro které je baptisterium tak známé.

Hlavní chloubou baptisteria jsou tři sady bronzových dveří s uvnitř vzácnými mozaikami. Výjevy na dveřích znázorňují biblické příběhy, které věřící vyzývaly k zamyšlení a pohroužení se do sebe sama. Nejstarší dveře jsou dnes na jižní straně, zachycující život Jana Battisti a Alegorie ctností. Celé dveře jsou dílem Andrea Pisana (1290-1348) a pochází ze třicátých let 14. století. Na severních dveřích je vyobrazen život Krista, dějiny Nového zákona, Evangelisty a Doktorů církve od Lorenza Ghibertiho (1378-1455) a pochází z let 1402-1425. Posledními, třetími dveřmi jsou dveře na východ, sám Michelangelo je nazýval Branou do Ráje (viz Příloha č. 27). Na těchto dveřích pozorujeme výjevy ze Starého zákona. Tyto jsou právem nejproslulejší. Ghiberti na nich pracoval v letech 1425-1450. Jsou rozděleny do desíti obrazců. Postavy biblických osobností a portréty umělců té doby dodávají celému dílu proslulost a hodnotu. Protože v současné době na této bráně probíhají restaurátorské práce, to co vidíme přímo na místě dnes je pouze přesná kopie. Originál se nachází v Muzeu florentského dómu. Východní dveře jsou nyní nahrazeny kopií.⁵⁴

Vnitřní stěny kaple jsou dvou řádů, spodní se sloupy a horní s pilíři mezi sdruženými okny, vše obloženo mramorovými deskami geometrických tvarů, které jsou podobné vzoru podlahy. Mezi vystavenými díly je hrobka papeže Giovanniho XXIII. Hrobka je navržena Michelozzem a Donatellem. Dílem Donatella jsou i další dvě vedlejší sochy, dva románské sarkofágy a Sarkofág biskupa Ranieriho.

Na tribuně jsou mozaiky pocházející ze 13. století. Pocházejí ze stejné doby jako mozaiky velké kupole dómu. Zde jsou v šesti pásech Příběhy Battisti, příběhy Krista, Josefa, Stvoření

---

⁵³ (HRABOVSKÁ 1994, s. 13)

⁵⁴ Baptisterium Interior. *Duomofirenze* [online]. Firenze, 2016 [cit. 2016-04-3]. Dostupné z: http://www.duomofirenze.it/storia/batt-int_eng.htm

světa, nebeský andělský dvůr s Kristem a Archanděly zcela nahoře. Za zmínku jistě stojí fresková výzdoba křtitelnice s hlavním motivem Krista. (viz. Příloha č. 28).⁵⁵

3. Komparace chrámu svaté Barbory s chrámem Santa Maria del Fiore

Nejprve oba chrámy porovnáme na kulturně-historické úrovni. Srovnáme, jakým vývojem města a chrámy prošly. Posléze se budeme věnovat srovnání sakrálního prostoru obou chrámů.

Kutná Hora byla městem spojeným s těžbou stříbra, od toho se odvíjel i její vývoj ve smyslu oblíbenosti u vládařů a poměrně bohatých měšťanů. Ve městě se dokonce razily pražské groše. Florencie byla městem s velice podobným osudem, má zde tradici velmi silný cech zlatníků, město bylo bohaté díky obchodu, ale i díky bankovníctví, protože cech razil florén, což byla měna velice silná.

Výstavbu chrámu v Kutné Hoře v podstatě financoval spolek bohatých měšťanů společně s daněmi, které na výstavbu uvolnilo město. Velice podobně se financovala i stavba Santa Maria del Fiore, na kterou taktéž přispívali především bohatí měšťané. V obou případech by se bez podpory měšťanstva chrám nepostavil. V případě Svaté Barbory bylo postavení chrámu i vyjádřením náboženského osamostatnění. Tento důvod v případě Florencie jako samostatného městského státu odpadá.

Ve středověké Itálii nebylo nevhodné si renomované architekty a umělce zvat i na stavbu paláců pro měšťany. Zatímco měšťan v českém království si povětšinou něco takového nemohl dovolit. I v případě výstavby obou chrámů narazíme na zvýhodněnou finanční situaci Florencie.

Můžeme tedy mluvit o velice podobných historických událostech, které výstavbě chrámů předcházely, rozdílné jsou finanční prostředky a kulturní kontext obou zemí. Nyní můžeme přistoupit ke komparaci sakrálních prostor jako takových.

---

⁵⁵ Baptisterium Interior. *Duomofirenze* [online]. Firenze, 2016 [cit. 2016-04-3]. Dostupné z: http://www.duomofirenze.it/storia/batt-int_eng.htm

Svatobarborský chrám se začal stavět na místě, kde dříve stála malá kaple zasvěcena právě svaté Barboře. Taktéž florentský dóm byl stavěn nejprve doslova okolo původního chrámu Santa Reparata. Můžeme tedy v obou případech mluvit o ctění původní náboženské tradice.

V Kutné Hoře se chrám stavěl v letech 1388-1548 velice soustavně. Brzy, v 18. století nastala potřeba opravy a v 19. století dokonce restaurátorské práce. Ve Florencii se dóm stavěl v letech 1296-1436, tedy podobně dlouhou dobu. I ve Florencii byly opravy po krátkém čase potřeba. Zajímavostí je, že obou chrámů se týkaly opravy průčelí. V souvislosti s tím musím podotknout, že lépe provedena je oprava florentského dómu v souvislosti s použitým materiálem. V Kutné Hoře je neogotické průčelí odlišeno použitím jiného materiálu- pískovce a ne kamene, který byl použit ve středověku. Zatímco ve Florencii bylo výběrové řízení vypísáno tak dlouho, dokud se nenašel architekt, který by průčelí opravil s ohledem na použité tři druhy mramoru. Čekání se vyplatilo, neogotické průčelí dómu je od zbytku stavby pro laika k nerozeznání.

Oba chrámy byly původně projektovány jako trojlodní a při výstavbě obou chrámů se projevilo různé smýšlení různých architektů, kteří se na stavbě podíleli.

Co se týká architektonických prvků. Svatobarborský chrám je typickým chrámem záalpské gotické tradice. Můžeme pozorovat akcentovaný chór, okolo ochoz, věnec kaplí, presbytář, sakristii. Chrám se vyznačuje trojstanovou střechou, bohatým opěrným systémem, složitými pilíři, zdobností, kterou sem přenesl především Matěj Rejsek. Samozřejmostí jsou fiály jako součást opěrného systému, chrličce, ale i žebrová klenba jako jeden ze základních prvků gotické katedrály. Ve stěnách jsou vysoká úzká okna, která vpouští do chrámu dostatek světla, které přes malované tabulky skla uvnitř chrámu hraje všemi barvami. Samozřejmostí je také vybavení chrámu. Přítomnost velkých varhan, jejichž hudba silně působí nejen na věřícího účastníka bohoslužby. I interiér se vyznačuje vysokou zdobností, přítomna je kazatelna i zpovědnice.

V podstatě až architekt Benedikt Ried, který chrám svaté Barbory dostavoval, přinesl myšlenku vzdušného prostoru. Propojil hlavní chór ve velký společný prostor se všemi pěti loděmi. Ried upustil od zdobného opěrného systému. Jeho cílem bylo vytvořit sjednocený prostor, který na člověka dýchne svou velikostí. Benedikt Ried se ve svém záměru podobá Brunelleschimu, který původně nechtěl kupoli ani zdobit freskami. Považoval za nejlepší

nechat ji čistě bílou. Tato fakta naznačují tomu, že Benedikt Ried, který se účastnil staveb po Evropě, prosazoval aktuální směr v architektuře i v Kutné Hoře.

Florentský dóm byl od začátku koncipován jako velkolepá, ohromující stavba. Průběžní architekti, kteří se výstavby zúčastnili, měli více kontinuální představu o vývoji stavby. Chrám byl původně také trojlodní, ovšem na půdorysu latinského kříže. Už Arnolfo di Cambio coby první architekt výstavby přemýšlel nad konstrukcí kupole nad celým chrámem. Z těchto důvodů se obvodové zdi již od začátku výstavby projektovaly velice silné, Bylo potřeba, aby velkou kupoli unesly, další opěrný systém nebyl součástí plánů. Ze stejného důvodu zde nejsou přítomna velká okna. Ta by narušovala statiku zdí a kupoli by nebylo možné postavit. V důsledku je v chrámu příšeří, které tvoří jinou atmosféru, než je u chrámů této velikosti obvyklé. Celá stavba se vyznačuje jednoduchými linkami, skoro až návratem k antické jednoduchosti, inspirací románským slohem. Zároveň je podstatná vizionářská kupole, která je typická pro období renesance. To vše se propojuje v chrámu Santa Maria del Fiore a musíme připomenout, že zatímco ve Florencii už stála Brunelleschiho kupole, v Kutné Hoře se dokončovala stavba striktně gotická po vzoru saské tradice.

Další rozdílností je ve Florencii přítomnost Giottovy kampanily, která byla vystavěna v bezprostřední blízkosti chrámu. Stejně tak blízkost baptisteria. Musíme zdůraznit, že průčelí dómu, kampanila i křtitelnice pochází z rozdílných období, přesto působí jako by se stavěly takřka naráz. Užití mramoru a společného zdobného programu kompozici svědčí a celé náměstí Piazza del Duomo působí sjednoceně.

Závěrem můžeme říci, že společné kulturně historické aspekty vývoje obou měst a vzniku obou chrámů nedefinovaly vývoj staveb obou chrámů. Stavby se každá vyvíjela podle svých možností a představ zúčastněných architektů. Sakrální prostor se tak navzdory podobným podmínkám nesmírně liší.

Závěr

Cílem mé bakalářské práce bylo na základě komparace dvou architektur reprezentujících umělecké styly pozdní gotiky a rané renesance zjistit jakou měrou určují architektonický přístup kulturně-historické, zeměpisné, politické a umělecké podmínky.

Na konkrétním příkladu srovnání chrámu svaté Barbory v Kutné Hoře a chrámu Santa Maria del Fiore jsem reflektovala historický vývoj měst a historický vývoj obou staveb. Výsledkem je kapitola věnovaná srovnání obou chrámů. Společné kulturně historické rysy obou měst převážily rozdílné přístupy různých architektů a přísun financí. Nakonec jsou obě stavby definovány i jinými podněty než se při zahájení práce jevílo. V Kutné Hoře se naplno projevilo mistrné provedení typických prvků, stavba jako taková ale příliš nepřichází s novými postupy nebo novým řešením architektonických problémů. Florentský dóm je od začátku jasně definován vizionářskou představou kupolí, která byla zdárně dokončena. Ochota zkusit nové postupy, přijít s novým řešením to jsou nakonec důvody, proč jsou obě stavby odlišné. Snaha řešit překážky a nebát se propojit zdánlivě kontrastní.

Seznam použité literatury a internetových zdrojů

JANUSOVÁ, Jana. *Tvůrce vrcholné gotiky (Ze života a díla Petra Parléře)*. Ostrava: Amosium servis, 1992, ISBN 80-85498-16-8.

BEHRINGER, Charlotte. *Katedrály: Sto architektonických klenotů Evropy*. Vyd.2. Praha: Knižní klub, 1999. ISBN 80-242-0135-6.

BIETOLETTI, Silvestra. *Florencie: umění a architektura*. Praha: Slovart, 2008. ISBN 978-80-7391-109-6.

Florencie: muzea - galerie - chrámy - paláce - památky. Překlad Radomíra Hrabovská. Firenze: Bonechi, 1994. Zlatá kniha. ISBN 88-7009-957-1.

KOCH, Wilfried. *Evropská architektura: encyklopedie evropské architektury od antiky po současnost*. Vyd.1. Praha: Ikar, 1998. ISBN 80-7202-388-8.

KULICH, Jan. *Chrám sv. Panny barbory v kutné Hoře*. Libice nad Cidlinou: Gloriet, 2013, ISBN 978-80-87216-28-6.

POSPÍŠIL, Aleš. *Kutná Hora a chrám sv. Barbory*. Praha: Národní památkový ústav, 2013, ISBN 978-80-86516-60-8.

PROCACCI, Giuliano. *Dějiny Itálie*. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 1997. Dějiny států. ISBN 978-80-7106-721-4.

ŠTROBLOVÁ, Helena; ALTOVÁ, Blanka: *Kutná Hora*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2000, ISBN 80-7106-186-7.

TOMAN, Rolf (ed.). *Umění italské renesance: architektura, sochařství, malířství, kresba*. 1. čes. vyd. Praha: Slovart, 1996. ISBN 80-85871-94-7.

POSPÍŠIL, Aleš. Zmizelá Kutná Hora [online]. 2009 [cit. 2016-3-12]. Dostupné z: <http://www.zmizelakutnahora.cz/cs/archiv/10-Chram-sv-Barbory-Exterier/>

ŠTROBLOVÁ, Helena. Kutná Hora [online]. 2016 [cit. 2016-3-12]. Dostupné z: <http://www.kutnahora.cz/index.php?sec=2&cid=89>

ŠTROBLOVÁ, Helena. Chrám sv. Barbory [online]. 2016 [cit. 2016-3-12] Dostupné z: <http://www.kutnahora.cz/index.php?sec=3&cid=61>

Architektura.klenot.cz. sv. Barbora v Kutné Hoře. [fotografie]. Architektura.klenot.cz-gotika, renesance, baroko a moderní architektura [online]. Dostupné z: <http://architektura.klenot.cz/dejiny-architektury?start=20> . Formát: 835x381.

Baptisterium. *Duomofirenze* [online]. Firenze, 2016 [cit. 2016-04-3]. Dostupné z: http://www.duomofirenze.it/storia/batt-est_eng.htm

Baptisterium Interior. *Duomofirenze* [online]. Firenze, 2016 [cit. 2016-04-3]. Dostupné z: http://www.duomofirenze.it/storia/batt-int_eng.htm

Chrám sv. Barbory, Kutná Hora [online]. 2012 [cit. 2016-3-12] Dostupné z: <http://www.gemaart.cz/cs/restaurovani/restaurovani-2012/24-chram-sv-barbory-kutna-hora>

Florentský dóm. *Ilgrandemuseodelduomo* [online]. Firenze, 2016 [cit. 2016-04-3]. Dostupné z: <http://www.ilgrandemuseodelduomo.it/monumenti/1-cattedrale>

Interiér dómu. *Duomofirenze* [online]. Firenze, 2016 [cit. 2016-04-3]. Dostupné z: http://www.duomofirenze.it/storia/catt-int_eng.htm

Shrnutí

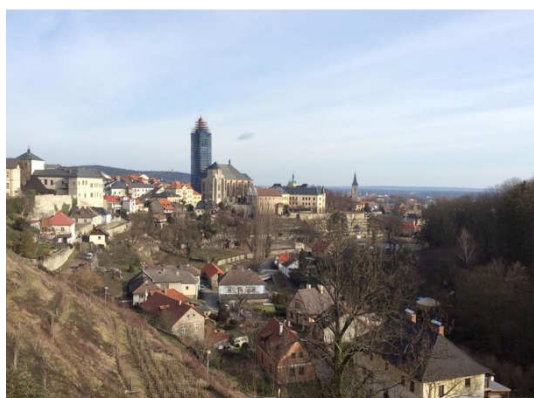
Summary

My thesis on the topic of sacral space and its symbolism: Comparison of the churches of St. Barbara in Kutna Hora and the Santa Maria del Fiore in Florence aims to compare the two architectures representing the artistic styles of the late Gothic and early Renaissance. Comparison of the two buildings I established a formal and stylistic analysis of art and architectural sites and with cultural and historical interpretations I've demonstrated differences secondly concept of sacred space and also features common to both buildings.

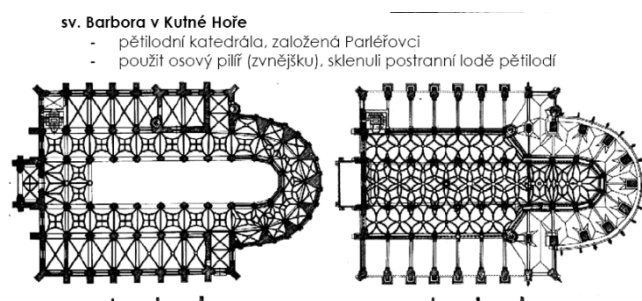
Attention was also focused on the two leading architects, the creator of the late Gothic / early Renaissance completion. I gave both Ried B. and F. Brunelleschi.

The topic I used the formal analysis of architectural work focused on both the exterior and interior of both buildings, art-historical information, research and study of historical and art historical literature. In conclusion, I compared the information with the results of an independent study of both art objects. When processing the targets I used the available literature, online resources and foreign language articles that quote the text to an appropriate standard.

Příloha

Příloha č. 1. GLEISSNEROVÁ, Kristýna. Kutná Hora kolem řeky Vrchlice. [fotografie]. Kutná Hora, 2016.

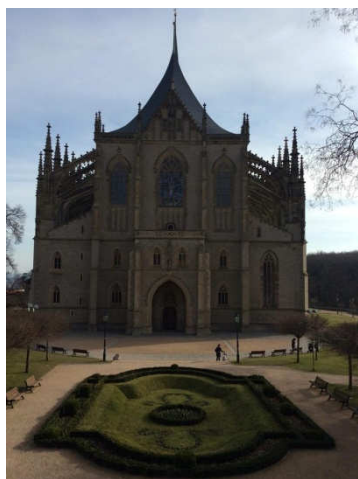
Příloha č. 2. Architektura.klenot.cz. sv. Barbora v Kutné Hoře. [fotografie]. Architektura.klenot.cz-gotika, renesance, baroko a moderní architektura [online]. Dostupné z: <http://architektura.klenot.cz/dejiny-architektury?start=20> . Formát: 835x381.

Příloha č. 3. GLEISSNEROVÁ, Kristýna. Pohled na chrám sv. Barbory a jezuitskou kolej. [fotografie]. Kutná Hora, 2016.

Příloha č. 4. GLEISSNEROVÁ, Kristýna. Pohled na východní část chrámu. [fotografie].
Kutná Hora, 2016.

Příloha č. 5. GLEISSNEROVÁ, Kristýna. Západní průčelí chrámu sv. Barbory. [fotografie].
Kutná Hora, 2016.

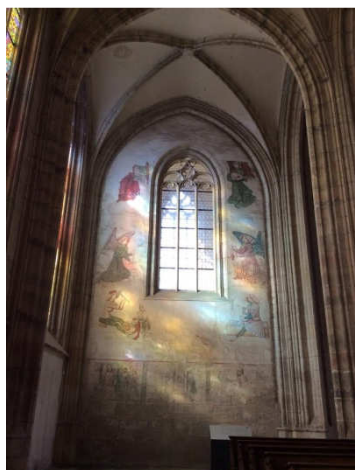
Příloha č. 6. GLEISSNEROVÁ, Kristýna. Hlavní oltář. [fotografie]. Kutná Hora, 2016.

Příloha č. 7. GLEISSNEROVÁ, Kristýna. Kaple svaté Kateřiny, Trůnící Madona. [fotografie]. Kutná Hora, 2016.

Příloha č. 8. GLEISSNEROVÁ, Kristýna. Kaple svatého Blažeje. [fotografie]. Kutná Hora, 2016.

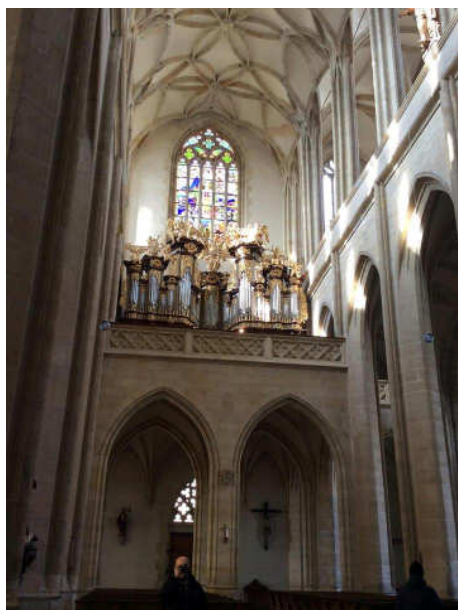
Příloha č. 9. GLEISSNEROVÁ, Kristýna. Hašplířská kaple. [fotografie]. Kutná Hora, 2016.

Příloha č. 10. GLEISSNEROVÁ, Kristýna. Socha havíře, Trůnící Madona. [fotografie]. Kutná Hora, 2016.

Příloha č. 11. GLEISSNEROVÁ, Kristýna. Kazatelna. [fotografie]. Kutná Hora, 2016.

Příloha č. 12. GLEISSNEROVÁ, Kristýna. Varhany. [fotografie]. Kutná Hora, 2016.

Příloha č. 13. GLEISSNEROVÁ, Kristýna. Mincířská kaple. [fotografie]. Kutná Hora, 2016.

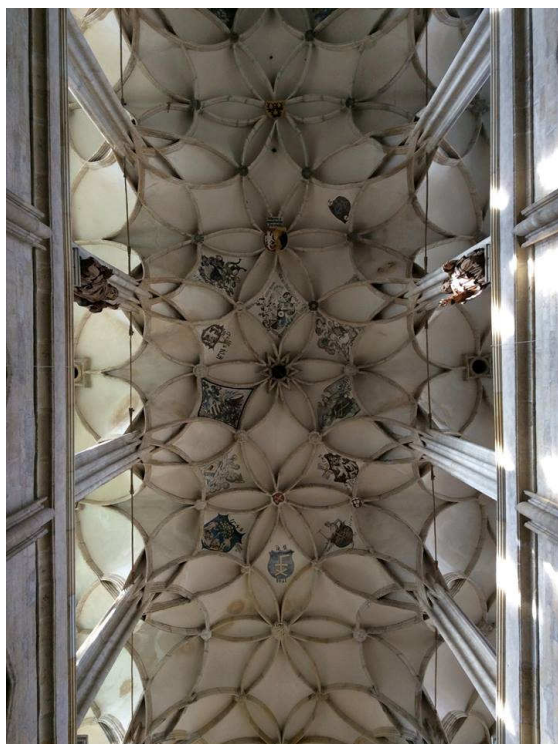

Příloha č. 14. GLEISSNEROVÁ, Kristýna. Kaple svatého Ignáce z Loyoly. [fotografie]. Kutná Hora, 2016.

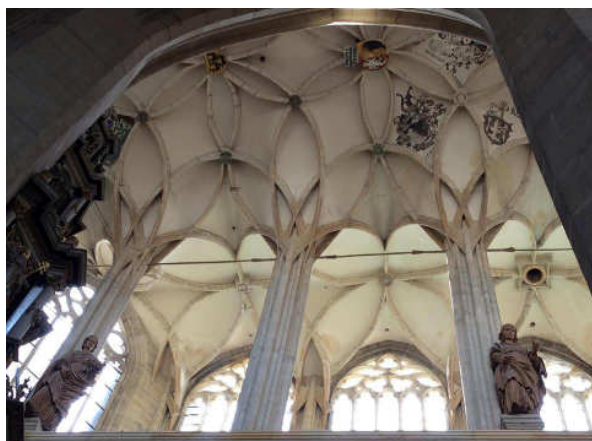

Příloha č. 15. GLEISSNEROVÁ, Kristýna. Zpovědnice. [fotografie]. Kutná Hora, 2016.

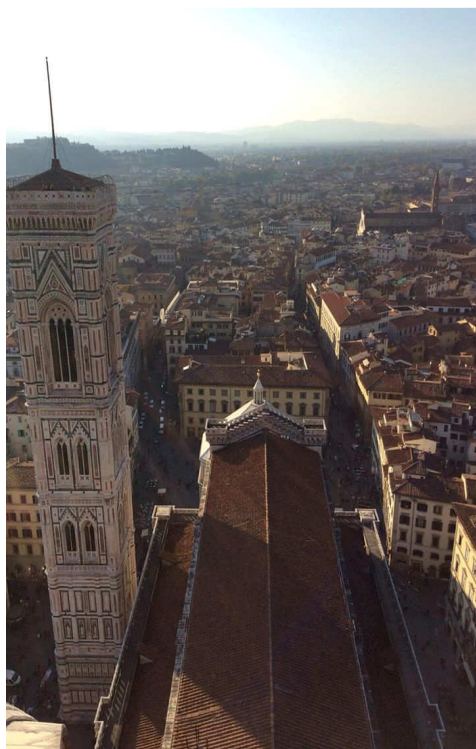
Příloha č. 16. GLEISSNEROVÁ, Kristýna. Strop hlavní lodě. [fotografie]. Kutná Hora, 2016.

Příloha č. 17. GLEISSNEROVÁ, Kristýna. Pohled na sochy křesťanských ctností. [fotografie]. Kutná Hora, 2016.

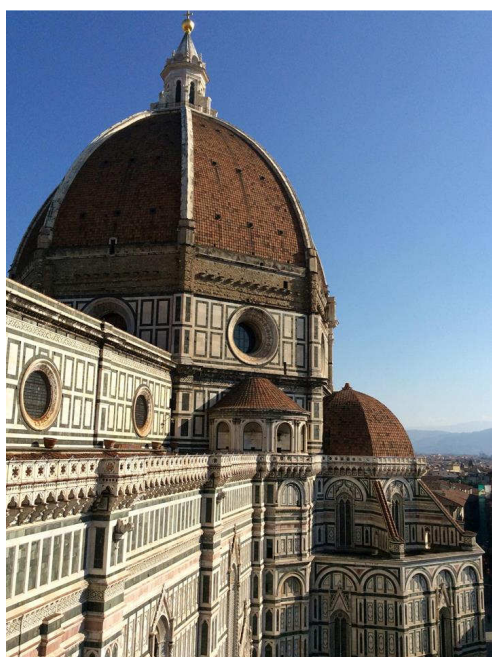
Příloha č. 18. GLEISSNEROVÁ, Kristýna. Santa Maria Del Fiore. [fotografie]. Florencie, 2016.

Příloha č. 19. GLEISSNEROVÁ, Kristýna. Florentský dóm s kampanilou. [fotografie]. Florencie, 2016.

Příloha č. 20. Visit Italy. Florence-Firenze, Santa Maria del Fiore. [fotografie]. Florence Tourism: Best of Firenze,[online]. Dostupné z:
<http://www.visititaly.com/holiday/florence/florence-s-cathedral-santa-maria-del-fiore.aspx>

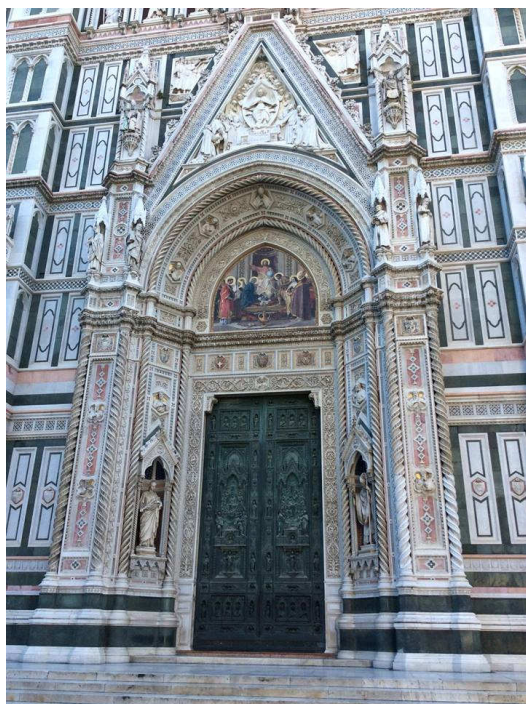
Příloha č. 21. GLEISSNEROVÁ, Kristýna. Kupole. [fotografie]. Florencie, 2016.

Příloha č. 22. GLEISSNEROVÁ, Neogotické průčelí. [fotografie]. Florencie, 2016.

Příloha č. 23. GLEISSNEROVÁ, Kristýna. Dóm-exteriér. [fotografie]. Florencie, 2016.

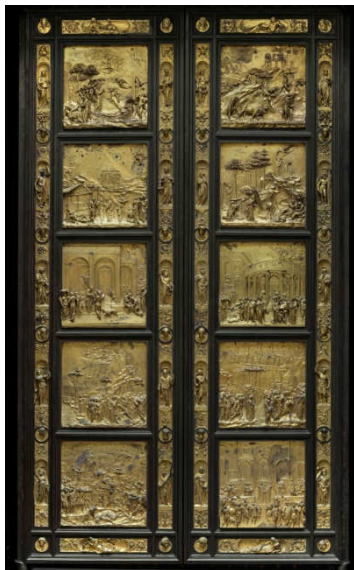
Příloha č. 24. GLEISSNEROVÁ, Kristýna. Detail portálu. [fotografie]. Florencie, 2016.

Příloha č. 25. Firenze-online. Interior of the catedral. [fotografie]. FIRENZE-ONLINE,[online]. Dostupné z: <http://en.firenze-online.com/visit/informations-florence.php?id=2>

Příloha č. 26. STAMP Toscana. Studiamo il Batistero di Firenze. [fotografie]. stamptoscana,[online]. Dostupné z: <http://www.stamptoscana.it/articolo/cultura/studiamo-il-battistero-di-firenze>

Příloha č. 27. The Museums of Florence. Gate of Paradise by Ghiberti. [fotografie].museumsinflorence,[online]. Dostupné z: http://www.museumsinflorence.com/musei/Baptistry_of_florence.html

Příloha č. 28. GLEISSNEROVÁ, Kristýna. Fresková výzdoba stropu křtelnice. [fotografie].
Firenze, 2016.

